Aşa vă place istoria?

Avram Iancu - Povestea Vulturului Rănit

Dintre figurile ilustre ale romanilor implicati in Revolutia de la 1848 se detaseaza net personalitatea celui pe care motii din Apuseni l-au iubit si glorificat ca pe tanar zeu dacic, sacrificat pe altarul libertatii strabune. Mult, tare mult i-a iubit si Iancu pe motii sai. Pentru ei a luptat si a sangerat ca un leu, pentru ei s-a umilit la portile inchise ale Vienei, pentru ei a murit trist si neimpacat de atata ura si nedreptate la adresa celor mai vechi locuitori ai Ardealului. Astazi, mai mult decat oricand. sacrificiul si lupta sa nu trebuie date uitatarii! El si numai el a fost si a ramas Craisorul Muntilor!

Puiul de mot din Vidra de Sus. Conducatorul motilor s-a nascut in comuna Vidra de Sus din Muntii Apuseni, in casa gornicului Alisandru Iancu. Copilul a vazut lumina zilei in anul 1824, ca al doilea fiu al sotilor Alisandru si Maria.Nici pana astazi nu se cunoste luna si ziua in care s-a nascut Craisorul, cronica bisericii din localitatea a fost pierduta, iar registrele scolare de mai tarziu pastreza doar anul nasterii.Familia sa era una relativ bogata, comparativ cu restul familiilor de romani din Ardeal care se zbateau la limita subzistentei. Alisandru Iancu nu era numai gornic in padurile nemesilor, ci indeplinea si functia de jude. Slujbele-i aduceau unele avantaje si il scuteau de corvezile umilitoare cu toate ca simtea, la randul sau, lanturile rusinoase ale serbiei in care se zbateau ceilalti moti. Copilul Iancu isi petrece primii ani de viata intr-un cadru mirific, departe de necazurile si luptele cu care va da piept mai tarziu. Bunastarea relativa a parintilor le permite acestora sa-l hraneasca indestulat si sa-l imbrace. Din putinele surse istorice aflam ca Avramut era un pescar pasionat inca din anii fragezi ai copilariei. La indemnul familiei care dorea ca primul naascut sa se faca preot, iar al doilea invatator, Iancu urmeaza calea cartilor. La varsta de 13 ani il gasim inscris la gimnaziul catolic din Zlatna. Cu toate ca scoala are caracter unguresc, copiii fiind indoctrinati si de cahehismul militant catolic, Iancu nu renunta la credinta sa ortodoxa. Copil dotat intelectual, stapaneste in scurt timp atat limba maghiara cat si cea latina in care va conversa mai tarziu cu imparatul austriac. In anul 1841, Iancu urmeaza clasa umanista la liceul piarist din Cluj, unde mai termina si doua clase de filozofie. Atunci, tanarul mot rebel are primele confruntari ideologic-politice cu colegii unguri animati de ideea ca Ungaria trebuie sa devina un stat unitar national exclusiv maghiar. Iancu se regaseste in scurt timp printre fruntasii junimii romanesti transilvane. Tanarul din Apuseni se remarca prin vointa si inclinatia inascuta pentru lupta, nedovedind aptitudini literar-filozofice precum Papiu Ilarian sau Neagoie Popea. Satul de refuzurile si dispretul venit din partea aristocratiei maghiare, rosteste la prima sa cuvantare publica faimoasa sa sentinta: "Nu cu argumente filozofice si umanitare se pot convinge tiranii, ci doar cu lancea lui Horea".

Chemarea... "Uitati-va pe camp romanilor, suntem multi, ca cucuruzul brazilor, suntem multi si tari, ca Dumnezeu e cu noi "Anii agitati ai Revolutiei de la 1848 il surprind pe Iancu in postura de fruntas al intelectualitatii romanesti din Ardeal, alaturi de personalitati precum Timotei Cipariu si Aron Pumnul. Craiul Muntilor de mai tarziu se evidentiaza astfel in initierea si organizarea tuturor adunarilor de la Blaj in care romanii isi cereau drepturile milenare. Acolo, pe Campia Libertatii, el s-a adresat in principal oamenilor de rand care sufereau crunt de pe urma iobagiei. Pe atunci, romanii suportau cu greu statutul in care erau obligati sa traiasca. Pe langa faptul ca aurul si lemnul Apusenilor se scurgea spre Pesta, oamenii erau obligati sa munceasca fara bani pe mosiile nenumarate ale grofilor si nemesilor. Motii care posedau car si vite de jug trebuiau sa plateasca taxe foarte mari. Dreptul de a folosi moara din sat trebuia platit cu bani grei catre aceiasi grofi straini. Romanii nu aveau voie sa pescuiasca, nici sa vaneze. Carciumile si dreptul de a vinde bauturi alcoolice apartineau tot domeniilor nemesesti care le exploatau cu profit. Daca vreun mot dorea sa creasca porci sau sa se ocupe de stuparit, trebuia sa plateasca anual o taxa peste puterile sale. Din postura de lider regional, Iancu intra in conflict cu tabara opusa ideologic condusa de Simion Barnutiu, adversarul sau politic. In scurt timp, Iancu il acuza pe Barnutiu si pe cei din grupul sau ca nu sunt altceva decat unionisti cu numele, carora le repugna lupta. Autoritatile maghiare afla de renasterea spiritual-politica a romanilor si actiuneaza pripit si cu mare cruzime. La Mihalt sunt ucisi multi romani. La Turda, soldatii secui batjocoreau populatia autohtona, taind parul fetelor si zdrobindu-i in batai pe taranii romani. Groful Nemegyei il ameninta deschis pe Iancu, promitandu-i ca, in cazul in care motii nu se vor intoarce la taiatul padurilor, va trimite soldatii secui deja vestiti pentru salbaticia lor. Avand inca in memorie martiriul motilor Horea, Closca si Crisan, Iancu-i raspunde ca motii vor deveni mai salbatici decat orice secui... Aproape 1.200 de ani de ura si resentimente reciproce nu mai pot fi staviliti.Burghezia maghiara se autoconstituie in garda nationala. Popa Simion Balint din Rosia Montana cere ungurilor sa renunte la acest gest provocator. Formatiunile paramilitare menite sa terorizeze miscarile romanesti erau insa incurajate atat de guvernul din Budapesta cat si de nobilimea maghiara locala. Loc de pace nu mai era. Aveau sa vorbeasca armele. Inca o data romanii din Ardeal se vad nevoiti sa lupte impotriva aceleiasi natii straine care profita de impactul international al Revolutiei de la 1848, atat pentru a se rupe din Imperiul Austro-Ungar, cat mai ales de a scapa de populatia majoritara autohtona.

Apostolul motilor. "Deie-si parerea Europa, judece popoarele civilizate, noi ne luptam pentru libertatea noastra asuprita de a veacurilor nedreptate". Dupa o serie de victorii mici, Kossuth Lajos, conducatorul Revolutiei de la 1848 din Ungaria, reuseste sa proclame pe moment independenta natiunii maghiare fata de Imparatul de la Viena. In prima instanta, in cautare urgenta de aliati in fata trupelor imperiale austriece, Kossuth Lajos incearca o apropiere de Iancu si romanii pe care incearca sa-i atraga de partea sa. La inceput, romanii par interesati de idealurile revolutionare dar, in momentul in care Iancu afla ca liderii maghiari nu vor sa recunoasca natiunea romane, tiraniile si atrocitatile aristocratilor maghiari din Ardeal, plus neacordarea de drepturi si libertati egale romanilor, ruptura este definitva. Iancu ia decizia dureroasa de a-si inarma poporul si de a se lupta pana la unul cu garzile lui Kossuth.Conjunctura politica creata l-a fortat pe Iancu sa se alieze cu Viena, asigurandu-l pe imparat de sprijinul sau in fata rebeliunii maghiarilor, in schimbul recunoasterii unor drepturi fundamentale pentru natiunea romana. Liderii maghiari ataca primii. La ordinul guvernului din Pesta, comisarul Vay executa la Targu Mures pe tanarul tribun Vasile Pop din Nasna, iar in Cluj pe tribunii Batraneanu si Simonici. Infuriate, masele de romani cauta razbunarea. Alba Iulia cade, iar garda maghiara este dezarmata violent, circa 600 de soldati unguri fiind linsati de multimea de romani furiosi. Avram Iancu intervine personal pentru a calma situatia si a organiza rezistenta motilor in fortareata naturala de piatra a Apusenilor. La data de 19 octombrie 1848, Craisorul isi mobilizeaza oamenii in trei tabere principale: la Bistra, sub conducerea tribunului Alexandru Bistran, la Campeni sub tribunul Nicolae Corches si la Bucium, sub vicetribunul Dionisie Popoviciu. Pe data de 25 octombrie a aceluiasi an, o forta de atac maghiara, compusa din husari si secui si condusa de contele Bethlen, baronul Banfy si capitanul Baumgarten, porneste spre Cricau pentru a distruge legiunea viceprefectului Balas. Datorita tacticii de lupta desavarsite aplicata de Iancu, corpul expeditionar dusman este zdrobit. Romanii aproape nu mai pot fi opriti, oriunde intampinau rezistenta, se infuriau si se dedau la razbunari. In comunele Sard, Ighiu si Bucerdea, macelul se dezlantuie, foarte putini nemesi scapand cu viata din fata maselor populare furioase care plateau razbunarea unei tiranii seculare. In plus, motii nu au uitat macelul de la Mihalt. La sfarsitul lui martie 1849, motii lui Iancu erau insa inconjurati din toate partile de fortele armate ale guvernului maghiar. Biruitori momentan, ungurii nu au invatat insa nimic din lectia razboilului. In loc sa se impace cu natiunea romana, Kossuth trece la amenintari, optand pentru o campanie de lichidare a oricarui element romanesc. La sugestia proaspatului consilier Edmont Beoty, el instituie crudele "tribunale de sange"precum si "echipe de vanatoare", adevarate politii politice insarcinate cu represiunea si pedepsirea revolutionarilor romani. Zeci, sute, mii de romani vor fi ucisi de aceste echipe ale mortii. Nu exista petec din Ardeal care sa nu inregistreze victime valahe. Familii intregi au fost exterminate. Echipele lui Iosif Teney din Targu Mures si Ludovic Szabo din Turda se lauda ca au executat fara judecata sute de romani... Presa maghiara de la Pesta noteaza cu mandrie despre vanatorile de romani din comunele Bichis, Cecalaca, Ozd, Geogiu, Sacaramb, Balsa, Ocna Sibiului, Secas. Adapostit in munti, Avram Iancu intocmeste o replica pe masura. Constienti de faptul ca daca romanii din Apuseni nu vor fi lichidati, razbunarea acestora nu va intarzia, garzile maghiare se decid sa atace frontal Apusenii. Decizie foarte prost inspirata, deoarece, motii erau cunoscatori excelenti ai terenului, iar ura lor impotriva cruzimilor nemesilor nu mai putea fi stinsa de nimic.

Leul din cetatea cu brazi. "Nu stiu alta modalitate decat sa se extermine cu desavarsire romanii si sa se arda toate satele romanesti de la munte" - Colonelul Cztetz - roman maghiarizat. Intre muntii Huedin si Gilau, cetele de gardisti maghiari au parte de prima confruntare cu motii. La Marisel, lupta capata proportii mitice. Ungurii sunt prinsi in capcana de femeile motilor conduse de legendara Pelaghia Rosu, mama capitanului Indreiu Rosu. Imbracate in alb si inarmate cu topoare si furci, motoganele infuriate, asemenea unor amazoane legendare, ataca trupele maghiare de pe versanti. Confuzi, nemesi dau sa se retraga, dar sunt atacati de barbatii moti care le taie retragerea din trei puncte separate. Ungurii fug pe loc dupa ce comandantul Geley este grav ranit. La Huedin are loc o ciocnire asemanatoare. La Varful Batranii, motii ataca o alte trupa ungureasca, lupta dureaza nu mai putin de 6 ore, romanii reusind sa infranga invazia. Prefectul favorit al lui Iancu, legendarul preot Simion Balint este delegat de Craisor sa apere Valea Ariesului, punct strategic de maxima importanta pentru accesul in Apuseni. La Iara se da una dintre cele mai eroice batalii din istoria Ardealului. Cetele romane conduse de Clemente Aiudeanu, Dionisie Telechi si Ion Galgoti lovesc avangarda gardista. Atacul lancierilor moti este decisiv. Honvezii si husarii fug lasand in urma 121 morti si 15 raniti. Atacurile ulterioare ale gardistilor sunt respinse in totalitate de popa Balint si oamenii sai alaturi de tribunul Balaceanu venit din Muntenia. Ungurii se razbuna pe populatia civila romaneasca, incendiind sate si biserici si ucigand pana si copiii sau batranii care nu avusesera timp sa fuga. Pentru a da o ultima lovitura rezistentei organizate de Iancu, Kossuth Lajos il insarcineaza pe maiorul Hatvani cu comanda celei mai mari parti a armatei maghiare. Dupa cateva mici victorii in care soldatii sai incendiaza satele de romani, Hatvani sufera o infrangere dureroasa la Abrud. Incet-incet, armata sa este magistral incercuita de Iancu, orice incercare de retragere fiind aspru pedepsita de motii cei cranceni. Un numar de 5.000 de honvezi aveau sa isi lase oasele in Tara de Piatra. Hatvani fuge cu groaza mortii, trezindu-se cu oastea distrusa. "Sa fuga fiecare cum poate" a fost ultimul sau ordin catre armata sa. Printr-o minune a reusit sa scape cu viata, ajungand la Brad insotit doar de o mana de soldati si cativa ofiteri. Dar cosmarul gardistilor nu s-a sfarsit aici. Tribunul Ioan Gombos si preotul Simion Groza a urmarit ramasitele armatei dusmane pana dincolo de Muntii Zarandului. Pentru a scapa de raspundere, maiorul Hatvani arunca vina pe umerii celor 57 de supravietuitori sasi din legiunea germana cu care era in alianta. Nu-l mai crede nici macar Kossuth. In urma asasinarii bunului sau prieten, capitanul Buteanu, Iancu isi da seama ca razboiul avea sa mai dureze. O noua batalie avea sa aiba loc la Abrud, unde armata contelui Kemeny sufera o infangere categorica. Atat de categorica incat la masa de seara Kemeny a exclamat furios "Dracu' sa se mai bata cu popii". Adevarul este ca cei mai duri conducatori din ramata lui Iancu erau intr-adevar preoti: Balint, Moldovan, Vladutiu, Groza, Gombos si Fodoreanu. La Fantanele, Avram Iancu reputeaza probabil cea mai importanta victorie din cadrul razboiului purtat in Apuseni.

Omul cu fluierul. "Draga Iancule, libertatea nationala nu poate veni de la curtile imparatesti si din mila imparatilor, ci numai dintr-o unire stransa dintre toti romanii si dintr-o ridicare a tuturor impreuna si in solidaritate cu popoarele impilate" - Nicolae Balcescu. Nesteptatele victorii ale motilor aprind flacara sperantei peste munti, in Valahia, acolo unde Nicolae Balcescu spera la eliberarea tarii cu ajutorul fortelor conduse de Avram Iancu. Ideea moare in fasa, deoarece Kossuth dorea sa vada stramutate in Muntenia legiunile lui Iancu, Ardealul devenind astfel o tinta usor de cucerit. Kossuth exploateaza trairile nationaliste si unioniste ale Craiului Muntilor, propunandu-i prin Balcescu gradul de general in armata maghiara regulata. Iancu simte manipularea si nu primeste. Balcescu si Iancu se intalnesc la Brad, unde capetenia motilor explica prietenului sau valah istoria adevarata a raporturilor dintre cele doua popoare, alaturi de refuzul sistematic al guvernului condus de Kossuth de a acorda drepturi egale pentru romanii din Ardeal. Spre a doua jumatate a lunii iulue 1849, revolutia maghiara este definitiv infranta atat in campia Pannoniei, cat si in Transilvania. Armatele tarului Rusiei chemate in ajutor de imparatul austriac Franz Joseph au zdrobit grosul armatei maghiare la Sighisoara. Slabite de luptele cu motii, coplesite de armatele austriece si rusesti peste care se adauga tradarea unor generali maghiari, trupele revolutionare capituleaza la Siriu pe data de 13 august 1849. Dupa dovada de credinta aratata regimului habsburgic, Iancu spera ca imparatul sa recunoasca si sa intareasca stapanirea Ardealului de catre romani. In aceasta directie, intreprinde numeroase calatorii spre Viena, atat singur cat si insotit de tribunii sai credinciosi. Tanarul imparat este un diplomat perfect, acordand o bunavointa aparenta capetenilor romane. In realitate, austriecii urmareau refacerea auroritatii monarhice absolutiste, nerespectand nici macar depozitiile din Constitutia decretata de ei insisi. Perfida atitudine a imperialilor zguduie intreaga fiinta a lui Avram Iancu. Armata imperiala se teme de forta romanilor coalizati pentru prima oara in jurul unui lider autohton cu o forta carismatica atat de mare. In consecinta, le ordona predarea armelor. Romanii nu au incredere, secolele in care pentru ei cuvantul strain se tranformase in dusman isi spun cuvantul. Precipitati, austriecii il aresteaza pe Craisor la Halmagiu, dar poporul afla si ameninta garda cu linsarea, ofiterul care era la comanda fiind nevoit sa-l elibereze, declarand ca totul era o greseala... Iancu ia din nou drumul Vienei doar pentru a se convinge inca o data de soarta cea trista. Nici autonomia, nici integrarea intr- o singura tara a teritoriilor locuite de romani nu se incadreaza in conceptia rigida a habsburgilor imperiali. Austriecii raman surzi si la rugamintile de a le da castig de cauza motilor in privinta "Cauzei padurilor" sau a infintarii unei academii de drept pentru romanii ardeleni. Necazurile si umilintele se dovedesc atat de grele incat psihicul eroului cedeaza. Boala i se agraveaza spre pragul anului 1870. Halucinatiile si viziunile chinuitoare, alaturi de boli si avitaminoze, pun stapanire pe organismul sau slabit. Iancu este bolnav de inima rea. Incet-incet pierde contactul cu realitatea, gasind linistire doar in plimbari dese prin paduri si nesfarsite cantari la fluier. Pe data de 10 septembrie 1872 s-a culcat pe o rogojina in casa prietenului sau Ion Stupina. Dimineata era mort in urma unei hemoragii puternice. Nu avea asupra lui decat fluierul sau de cires, jalba catre imparat si o naframa rupta. La inmormantare au plans Apusenii. Toti motii au tinut sa fie prezenti pentru a-si Prohodul a fost incheiat de 36 de preoti in frunte cu prietenii sai apropiati Mihalteanu si popa Balint. Alaiul mortuar a strabatut Tara de Piatra pana la biserica Tebei, unde Iancu a fost inhumat sub gorunul lui Horea, celalat mare erou al motilor.

DESCOPERĂ